

АГЕНЦИЈА ЗА БАНКАРСТВО РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

**СМЈЕРНИЦЕ ЗА АНАЛИЗУ И ПРОЦЈЕНУ РИЗИКА
у примјени Одлуке о управљању ризиком од прања новца и
финансирања терористичких активности**

Бања Лука, март 2024. године

На основу члана 22. став 1. тачка њ) Закона о Агенцији за банкарство Републике Српске („Службени гласник Републике Српске” бр. 59/13 и 4/17), члана 22. став 4. тачка л) Статута Агенције за банкарство Републике Српске („Службени гласник Републике Српске” број 63/17), на основу члана 101. Закона о спречавању прања новца и финансирања терористичких активности („Службени гласник БиХ”, број 13/24) и на основу члана 47. Одлуке о управљању ризиком од прања новца и финансирања терористичких активности („Службени гласник Републике Српске“, број 22/24), директор Агенције за банкарство Републике Српске доноси

СМЈЕРНИЦЕ ЗА АНАЛИЗУ И ПРОЦЈЕНУ РИЗИКА у примјени Одлуке о управљању ризиком од прања новца и финансирања терористичких активности

1. Опште одредбе

- 1.1. Обвезници су дужни да израде и редовно ажурирају анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Анализа ризика) у складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања терористичких активности, подзаконским актима и у складу са Процјеном ризика од прања новца и финансирања терористичких активности и ширења оружја за масовно уништење у Босни и Херцеговини.
- 1.2. Анализа ризика за сваку групу или врсту клијента, пословног односа, трансакције, производа/услуге и канала дистрибуције, које обвезник пружа у оквиру своје дјелатности, укључујући и начин успостављања пословног односа са клијентом има за циљ утврђивање критеријима на основу којих ће обвезник одређеног клијента, пословни однос, производ/услугу или трансакцију сврстати у једну од категорија ризика прописану Законом о спречавању прања новца и финансирања терористичких активности.
- 1.3. Обвезник је дужан да при идентификовању и процјени ризика од прања новца и финансирања терористичких активности благовремено обухвати и ризик од прања новца и финансирања терористичких активности који настаје по основу увођења нових производа и услуга или значајних измјена постојећих производа. Обвезник је дужан да, прије увођења новог производа, изврши анализу:
 - 1) ризика од прања новца и финансирања терористичких активности који може настати као посљедица тог увођења;
 - 2) утицаја тог увођења на изложеност обвезника ризику од прања новца и финансирања терористичких активности и
 - 3) утицаја тог увођења на могућност адекватног управљања ризиком од прања новца и финансирања терористичких активности.

2. Анализа ризика

2.1. Анализа ризика мора бити сразмјерна природи и обиму пословања, као и величини обвезника, те узимати у обзир минимално сљедеће **факторе**:

2.1.1. Ризик клијента:

- 1) пословна дјелатност или професионална активност клијента и стварног власника клијента;
- 2) углед клијента и стварног власника клијента;
- 3) природа и понашање клијента и стварног власника клијента;

2.1.2. Ризик производа, услуге или трансакције:

- 1) сврха рачуна или пословног односа;
- 2) редовност или трајање пословног односа;
- 3) количина имовине коју депонује клијент или обим извршених трансакција;

- 4) ниво транспарентности или нетранспарентности производа, услуге или трансакције. Приликом разматрања нивоа транспарентности производа, услуге или трансакције, обвезник нарочито треба да цијени:
 - у којој мјери производ или услуга или трансакција омогућава или олакшава анонимност клијента, стварног власника клијента или власничке структуре клијента, те
 - у којој мјери постоји могућност да треће лице које није дио пословног односа даје инструкције у вези с тим односом.
- 5) сложеност производа, услуге или трансакције. Приликом анализе сложености производа, услуге или трансакције, обвезник нарочито треба да оцијени:
 - у којој мјери је трансакција сложена и да ли је у однос укључено више клијената или више различитих правних система;
 - да ли је ријеч о директним и редовним трансакцијама;
 - у којој мјери је дозвољено да производе или услуге плаћају трећа лица или да је дозвољено прекомјерно плаћање када то није уобичајено, ако се очекује уплата од стране трећег лица и да ли обвезник зна идентитет тог лица и
 - ниво познавања ризика повезаних с обвезниковим новим или иновативним производом или услугом, посебно у случају када укључује употребу нових технологија или метода плаћања.
- б) вриједност или обим производа, услуге или трансакције. Приликом анализе вриједности производа, услуга или трансакција обвезник нарочито треба да оцијени:
 - у којој мјери су производи или услуге превасходно усмјерени у готовини,
 - у којој мјери производи или услуге олакшавају или подстичу трансакције велике вриједности
 - да ли постоје ограничења вриједности трансакције како би се умањила могућност злоупотребе производа или услуге у сврхе прања новца или финансирања терористичких активности и
 - да ли је ријеч о трансакцијама повезаним с нафтом, оружјем, племенитим металима, дуванским производима, културним артефактима и другим предметима од археолошког, историјског, културног и вјерског значаја или од изузетне научне вриједности, те заштићеним врстама.

2.1.3. Ризик државе и географског подручја:

- 1) државе/географска подручја у којима клијент и стварни власник клијента имају сједишта;
- 2) државе/географска подручја које су главна мјеста пословања клијента и стварног власника клијента;
- 3) државе/географска подручја с којима клијент и стварни власник клијента имају релевантне личне везе или пословне везе односно финансијске или правне интересе
- 4) ефикасности режима спречавања прања новца и финансирања терористичких активности одређене државе
- 5) ниво транспарентности одређене државе и пореске дисциплине

2.1.4. Ризик канала дистрибуције:

- 1) мјера у којој се пословни однос одвија тако да клијент није физички присутан. Приликом разматрања начина на који се клијенту испоручује тражени производ/услуга, а које је неопходно размотрити обухватају минимално сљедеће:
 - клијент није присутан при идентификацији;
 - интернетска дистрибуција производа/услуге;
 - сегментација услуга, односно пружање услуга електронског новца од стране неколико оперативних независних пружаоца услуга без одговарајућег надзора и координације.
 - могућност лажног представљања и злоупотребе идентитета;

- ко су трећа лица која обављају идентификацију и анализу клијента, припадају ли истој групацији, да ли се обвезник може ослонити на квалитету мјера које предузима треће лице, те да ли се над трећим лицима проводи адекватан надзор;
 - обавља ли се пословни однос путем заступника, односно има ли обвезник директни контакт са клијентом или је клијента довео заступник који нема директни контакт са обвезником.
- 2) присутност лица која уводе клијента или су му посредници и природа њихова односа са клијентом. У случајевима када клијент користи посредника треба размотрити да ли је посредник:
- обвезник провођења мјера спречавања прања новца и финансирања терористичких активности;
 - под ефикасним надзором спречавања прања новца и финансирања терористичких активности и
 - са сједиштем у држави која је повезана с већим ризиком од прања новца и финансирања терористичких активности.
- 2.2. Обвезници су дужни Анализом ризика узети у обзир и друге факторе ризика које је обвезник идентификовао због специфичности свог пословања.
- 2.3. На основу проведене анализе ризика и мјера које предузимају ради ублажавања ризика од прања новца и финансирања терористичких активности, обвезници су дужни укупну изложеност ризику од прања новца и финансирања терористичких активности оцијенити оцјенама:
- низак ризик,
 - средњи ризик и
 - висок ризик.

3. Фактори ризика

3.1. Ризик клијента

3.1.1. Ради идентификовања ризика клијента, укључујући и стварног власника клијента, обвезници треба да разматрају ризике који су повезани с начином пословања и врстом професионалне дјелатности, репутацијом, власничком и организационом структуром, као и понашањем клијента у вези с пословним односом или трансакцијом који има са обвезником.

3.1.2. Општи фактори

3.1.2.1. У односу на дјелатност клијента, односно професију клијента, односно стварног власника клијента, на већи ризик од прања новца и финансирања терористичких активности могу указати сљедеће околности:

- 1) клијент или стварни власник клијента обавља дјелатности у области грађевине, трговине оружјем и његове производње, трговине добрима велике вриједности (као што су племенити метали, драго камење, аутомобили, умјетнине итд.);
- 2) клијент или стварни власник клијента обавља дјелатности за које је карактеристичан велики обрт уплате готовине (као што су казина, пумпе, ауто куће, туристичке организације, ресторани, мјењачи, продавнице, праонице аутомобила, цвјећаре, превозници робе и путника итд.);
- 3) клијент је страна банка или друга слична финансијска институција државе која не примјењује стандарде у области спречавања прања новца и финансирања терористичких активности;
- 4) клијент, стварни власник клијента, повезано лице с клијентом или контролно друштво клијента је лице које пружа финансијске услуге,

односно услуге повезане с дигиталном имовином, а за чије оснивање, односно пружање тих услуга, у складу с прописима државе у којој је основано, није потребно добити дозволу одговарајућег надзорног тијела, односно које није субјект надзора над примјеном радњи и мјера из области спречавања прања новца и финансирања терористичких активности;

- 5) клијент, односно стварни власник клијента, повезано лице с клијентом или контролно друштво клијента основано је издавањем хартија од вриједности на доносиоца или издавањем дигиталне имовине која посредно или непосредно омогућава прикривање идентитета купаца/инвеститора;
- 6) клијент је приватни инвестициони фонд.

3.1.2.2. У односу на репутацију клијента, односно стварног власника клијента, на већи ризик од прања новца и финансирања терористичких активности могу указати сљедеће околности:

- 1) информације из поузданих и релевантних извора о повезаности клијента или стварног власника клијента с кривичним дјелима прања новца и финансирања терористичких активности и предикатним дјелима прања новца или финансирања тероризма;
- 2) клијент, стварни власник клијента, заступник или опуномоћеник клијента у току трајања пословног односа буде идентификован на листи лица против којих су на снази рестриктивне мјере или су клијент или стварни власник клијента лица блиско повезана личним или пословним односом са тим лицима;
- 3) клијент или стварни власник клијента пријављиван је за сумњиве трансакције Државној агенцији за истраге и заштиту – Финансијско обавјештајно одјељење (у даљем тексту: ФОО);
- 4) ФОО је за клијента обвезника, или стварног власника клијента у последње три године захтијевао од обвезника достављање података о истом и трансакцијама које је исти обављао, за које постоје основи сумње да је ријеч о прању новца или финансирању терористичких активности;
- 5) ФОО је у вези са клијентом обвезника у последње три године обвезнику издао писани налог за привремено обустављање извршења трансакције или за привремено обустављање приступа сефу;
- 6) ФОО је у вези са клијентом обвезника у последње три године обвезнику издао писани налог за праћење пословања тог клијента (трансакција или послова тог клијента који се врше код обвезника).

3.1.2.3. У односу на власничку или организациону структуру клијента или стварног власника клијента, на већи ризик од прања новца и финансирања терористичких активности могу указати сљедеће околности:

- 1) због организационе структуре, правне форме или сложених и нејасних власничких односа, тешко је утврдити идентитет стварних власника клијента или лица која њима управљају;
- 2) не постоје разумни разлози за промјену власничке структуре клијента;
- 3) клијент или стварни власник клијента је непрофитна организација која може бити кориштена у сврхе финансирања терористичких активности;
- 4) клијент или стварни власник клијента је лице с несразмјерно малим бројем запослених у односу на обим пословања/приказани промет и/или лице које нема своју инфраструктуру, пословне просторије и друго;
- 5) клијент или стварни власник клијента је offshore правно лице или лице страног права.

3.1.2.4. У односу на понашање клијента, односно стварног власника клијента у вези с пословним односом или трансакцијом, на већи ризик од прања новца и финансирања терористичких активности могу указати сљедеће околности:

- 1) клијент избјегава да достави све потребне доказе о идентитету, а за то не постоје објективни разлози, или постоји сумња у вези са идентитетом клијента или стварног власника клијента;
- 2) пословна активност или трансакције клијента врше се под неуобичајеним околностима. Под неуобичајеним околностима сматрају се нарочито:
 - знатна и неочекивана удаљеност између локације клијента и организационе јединице обвезника у којој клијент отвара рачун, успоставља пословни однос или врши трансакцију;
 - често и неочекивано успостављање, без економског оправдања, пословних односа сличне врсте с више обвезника, нпр: отварање рачуна у више банака, закључивање више уговора о финансијском лизингу с више давалаца финансијског лизинга, закључивање више уговора о кредиту код више банака/микрокредитних организација и сл.
- 3) клијент користи производе или услуге на начин на који то није идентификовано у поступку када је успостављен пословни однос;
- 4) клијент је нерезидент а услуге које захтјева од обвезника биле би адекватније пружене у некој другој земљи или не постоји економска логика за врсту услуге коју клијент захтјева;
- 5) постоји сумња да клијент не поступа у своје име, односно постоји сумња да исти спроводи инструкције трећег лица;

Обвезници требају да узму у обзир да поједине околности, које описују понашање клијента неће бити очигледне на самом почетку успостављања пословног односа са клијентом.

3.1.2.5. У односу на факторе ризика повезане с клијентом, односно стварним власником клијента, на потенцијално већи ризик може да упућује следеће:

- 1) клијент који се може искористити као средство за чување личне имовине или средство за добијање приступа финансијским услугама;
- 2) друштва која не обављају или не смију обављати трговинску, производну или другу дјелатност у држави у којој су регистрована и
- 3) друштво са сједиштем у Босни и Херцеговини које је 25% и више у власништву страног правног лица које не обавља или не смије обављати трговинску, производну или другу дјелатност у држави у којој је регистровано.

3.1.2.6. Обвезници су дужни да приликом процијене ризика клијента, користе и резултате Процјене ризика од прања новца и финансирања терористичких активности и ширења оружја за масовно уништење у Босни и Херцеговини у дијелу који се односи на дјелатност, односно професију клијента или облике организовања привредних друштава клијента укључених у прање новца.

3.1.2.7. Исто тако, при анализи и процјени ризика од прања новца и финансирања терористичких активности обвезника укључујући анализу и процјену ризика клијента, обвезници требају посебно разматрати врсте својих клијената, и то у зависности да ли је клијент:

- 1) обвезник дефинисан Законом о спречавању прања новца и финансирања терористичких активности;
- 2) државни орган (без обзира на ниво: државни, ентитетски, дистрикт, локални);

- 3) јавна агенција, јавни фонд - јавни завод (ПИО/МИО, ФЗО РС и сл.), комора (без обзира на ниво);
- 4) акционарско друштво које котира и чијим се акцијама тргује на берзи, односно чији се финансијски извјештаји јавно објављују;
- 5) акционарско друштво које не котира, односно чијим се акцијама не тргује на берзи;
- 6) друштво са ограниченом одговорности, односно друштво организовано у неком другом облику;
- 7) предузетник, са посебном пажњом на посебне послове (драго камење, племенити метали, и друге робе високе вриједности, трговци аутомобилима, трговци некретнинама и др.);
- 8) физичко лице – грађанин;
- 9) политички изложено лице;
- 10) лице које није присутно приликом успостављања пословног односа;
- 11) лице које се налази на листама лица против којих су на снази рестриктивне мјере;
- 12) привредно друштво с интензивним готовинским пословањем, укључујући:
 - друштва која се баве преносом новца, овлашћене мјењаче, посреднике за пренос новца као и друга друштва која нуде услуге преноса новца,
 - казина, кладионице и друге дјелатности у вези с играма на срећу и
 - друштва која немају интензивно готовинско пословање, али за провођење одређених трансакције употребљавају веће готовинске износе;
- 13) хуманитарне или друге непрофитне организације;
- 14) рачуновођа, адвокат, нотар, порески консултант и други који имају рачуне у одређеној кредитној институцији, а дјелују у име својих клијената;

3.1.3. Специфични фактори повезани са ризиком клијента

3.1.3.1. Банке и други пружаоци платних услуга

Сљедећи фактори могу допринијети повећању ризика код ових обвезника а у вези са фактором ризика клијента:

- 1) постоје индиције да клијент избјегава успостављање трајног пословног односа са овим обвезницима (нпр. захтјева вршење једне или више трансакција иако би успостављање трајног пословног односа било економски логичније);
- 2) чести и неочекивани преноси, и то без економски јасног разлога, средстава с рачуна код једног обвезника на рачуне код другог обвезника, посебно ако се банке налазе на различитим локацијама, осим у случају да су у питању мултинационалне компаније које послују преко више рачуна, чести преноси дигиталне имовине с једне адресе те имовине на другу;
- 3) потребама клијента би се могло удовољити на бржи и једноставнији начин код друге банке;
- 4) клијент оставља утисак да дјелује у нечије име, на примјер када је видљиво да друга лица надгледају клијента унутар или изван просторија у којима се трансакција врши или клијент поступа читајући забиљешке са инструкцијама;
- 5) понашање клијента нема економско оправдање, нпр. клијент без поговора прихвата неповољан курс или високу накнаду,

- 6) клијент захтијева трансакцију у валути која није званично средство плаћања или је неуобичајена у правном систему државе у којој се налази клијент или прималац плаћања или тражи или даје значајне износе валуте у великим или малим апоенима;
- 7) платне трансакције клијента су увијек незнатно испод одговарајућих лимита;
- 8) клијент користи услугу на необичан начин, нпр. шаље новац сам себи или прима новац који је сам себи послао или шаље новац одмах по пријему;
- 9) клијент оставља утисак да не зна много о примаоцу плаћања или је опрезан при давању информација о њему;
- 10) неколико клијената врши пренос новчаних средстава истом примаоцу плаћања или остављају утисак да имају исте податке за идентификацију, нпр. адресу или број телефона.

3.1.3.2. Даваоци лизинга

Сљедећи фактори могу допринијети повећању ризика код даваоца финансијског лизинга у вези са фактором ризика клијента:

- 1) клијент у кратком периоду закључује више уговора о лизингу без јасног економског оправдања;
- 2) клијент који је физичко лице, а нема статус предузетника, тражи закључење уговора о лизингу ради набавке машина и друге опреме која се користи у производном процесу;
- 3) клијент који има статус предузетника или привредног друштва тражи закључење уговора о лизингу ради набавке предмета који нису у вези са обављањем претежне дјелатности тог клијента;
- 4) клијент који релативно брзо послје закључења раскида уговор о лизингу, те се убрзо јавља с намјером да закључи нови уговор о лизингу који се односи на исту или ствар сличну оној која је била предмет лизинга у раскинутом уговору;
- 5) инсистирање на уплати већег процента учешћа у набавци предмета лизинга од оног који је прописан и који, у складу са општим условима свог пословања, давалац финансијског лизинга захтјева при закључењу уговора о финансијском лизингу.

3.1.3.3. Издаваоци електронског новца

Сљедећи фактори могу допринијети већем ризику код издаваоца електронског новца у вези са клијентом:

- 1) клијент купује електронски новац по основу неколико производа од истог издаваоца електронског новца, врши честе допуне производа или га откупљује (подиже готовину) у кратким временским размацима без економског оправдања, а ако су сами дистрибутери (или заступници који раде као дистрибутери) уједно и обвезници, ово се односи и на производе електронског новца различитих издавалаца који су купљени код истог дистрибутера;
- 2) вриједности трансакција које врши клијент су увијек незнатно ниже у односу на било која ограничења вриједности (лимите);
- 3) постоје околности које указују на то да производ употребљава више лица чији идентитет није познат издаваоцу (нпр. производ се истовремено користи са неколико адреса интернет протокола - (у даљем тексту: ИП адреса);
- 4) честе су промјене идентификационих података клијента, попут адресе становања или ИП адресе или повезаних рачуна у банци;

- 5) производ се не употребљава за предвиђену намјену, (нпр. употребљава се глобално, а намјена је за употребу као поклон-картица само на одређеним продајним мјестима).

На низак ризик може указати чињеница да је производ доступан само одређеним категоријама клијената, нпр. социјално угроженим лицима или запосленима у правном лицу које их издаје ради подмирења трошкова.

3.2. Ризик производа, услуге или трансакције

3.2.1. Општи фактори

- 3.2.1.1. При анализи и процјени ризика од прања новца и финансирања терористичких активности, обвезници су дужни да приликом анализе и процијене ризика производа, услуге или трансакције посебно разматрају обиљежја производа које нуде клијетима у зависности да ли су ти производи (начин и обим њиховог кориштења) погодни за прање новца и/или финансирање терористичких активности.
- 3.2.1.2. Обвезници су дужни да посебно разматрају да ли ће клијенти, на који начин и колико, користити неки од производа и услуга које нуде својим клијентима, а који носе различит ниво ризика. У зависности од кориштења, сваки производ појединачно може носити различит ниво ризика.
- 3.2.1.3. Производи, услуге који могу да представљају већи ризик су:
 - 1) производи или трансакције који могу погодovati анонимности;
 - 2) услуге које су нове на тржишту, тј. нису раније нуђене у финансијском сектору се морају посебно пратити ради утврђивања стварног степена ризика;
 - 3) нови производи и нове пословне праксе, укључујући нове механизме доставе и употребу нових технологија или технологија у развоју за нове и постојеће производе;
 - 4) пружање услуга ван пословних зграда обвезника (нпр. одобравање потрошачких кредита или закључење уговора о лизингу у продајном објекту трговца) и
 - 5) нови производи и нове пословне праксе, укључујући нове начине успостављања пословног односа, као и употреба нових технологија или технологија у развоју, како за постојеће тако и за нове производе;
- 3.2.1.4. Производи, услуге који могу упућивати на потенцијално мањи ризик:
 - производи код којих на мањи ризик утичу ограничења издатака или транспарентност власништва и
 - претходно понашање клијента који је дугогодишњи клијент обвезника не изазива сумњу нити указује на постојање ризика од прања новца и финансирања тероризма.
- 3.2.1.5. Трансакције које могу да носе већи ризик су:
 - трансакције које значајно одударају од стандардног понашања клијента;
 - трансакције које немају економску оправданост (нпр. неочекивана отплата кредита прије рока или у кратком периоду од дана одобравања кредита; неочекивана отплата предмета лизинга прије рока или у кратком периоду од дана закључења уговора о финансијском лизингу);
 - трансакција уплате на рачун, односно отплате кредита или предмета лизинга извршена је уплатом од једног или више платилаца из различитих држава;
 - трансакције код којих се полаже несразмјерно висок износ депозита (нпр. 100%) као обезбјеђење за добивање кредита или зајма или предмета лизинга;

- неубичајено велики обим или износ трансакција.

3.2.1.6. Исто тако, обвезник је дужан да, приликом оцјене ризичности трансакције, узме у обзир и анализу и преглед начина прања новца за коју је Законом о спречавању прања новца и финансирања терористичких активности или Процјеном ризика од прања новца и финансирања терористичких активности и ширења оружја за масовно уништење у Босни и Херцеговини утврђен висок ризик за прање новца или финансирања терористичких активности.

3.2.2. Специфични фактори повезани са ризиком производа, услуге или трансакције

3.2.2.1. Банке и други пружаоци платних услуга

3.2.2.1.1. Фактори који могу допринијети повећању ризика код ових обвезника а у вези са фактором ризика производа и услуге су:

- 1) приватно банкарство, тј. пружање услуга приватног банкарства и управљања средствима страних држављана, што може бити посебно ризично због тога што је за клијента који располаже значајном количином новца задужен један запослени или мања група запослених којима надређени могу дати инструкцију да прихвате све што клијент захтјева, а што клијент може злоупотријебити;
- 2) електронско банкарство у случајевима које обвезник предвиди својом процедуром;
- 3) електронско испостављање налога за трговину хартијама од вриједности у случајевима које обвезник предвиди својом процедуром;
- 4) пружање клијентима с којима није претходно успостављен пословни однос оних врста услуга за које је запослени у обвезнику на основу свог искуства процијенио да носе висок степен ризика (једнократне трансакције, нпр. новчане дознаке);
- 5) пружање услуга отварања тзв. заједничких рачуна на који се преносе средства из различитих извора и од различитих клијената, а која се депонују на један рачун отворен на једно име;
- 6) одобравање кредита обезбјеђеног хипотеком ако се непокретност налази у другој држави, а нарочито ако је тешко утврдити да ли клијент има право својине над предметом хипотеке или је тешко утврдити идентитет стварног власника те непокретности;
- 7) платна услуга омогућава платне трансакције у великим или неограниченим износима;
- 8) платна услуга има глобалну ширину;
- 9) платна трансакција је заснована на готовини или се финансира анонимним електронским новцем;
- 10) трансфер је извршен уплатама једног или више платилаца из различитих држава на рачун код банке и
- 11) активирање неактивног рачуна (обвезник је дужан да буде посебно опрезан приликом активирања неактивних рачуна, нарочито ако активирање рачуна чине трансакције у значајнијим износима или показују неке од индикатора сумњивих активности. У оваквим случајевима, поред осталог, потребно је да обвезник изврши поновну провјеру идентитета клијената).

3.2.2.1.2. Производи и услуге који могу упућивати на потенцијално мањи ризик, су:

- 1) финансијски производи или услуге које се пружају одређеном типу клијената са сврхом повећања финансијске укључености;
- 2) полисе животнога осигурања закључене преко обвезника с ниском премијом до 10.000 КМ годишње;

3.2.2.1.3. Трансакције које могу да носе већи ризик су:

- 1) трансакције које се спроводе на начин којим се избјегавају стандардни и уобичајени методи контроле (трансакције у износу нешто нижим од износа који су прописани као лимити испод којих се не предузимају мјере прописане Законом о спречавању прања новца и финансирања терористичких активности);
- 2) сложене трансакције које обухватају више учесника без јасне економске одређености, више међусобно повезаних трансакција које се обављају у кратком периоду или у више интервала узастопно у износу који је испод лимита за пријављивање ФОО-у;
- 3) позајмице правним лицима, а посебно позајмице оснивача из иностранства правном лицу у земљи;
- 4) трансакције чији прави основ и разлог спровођења клијент очигледно прикрива;
- 5) плаћање за услуге консалтинга, менаџмента и маркетинга, као и друге услуге за које на тржишту не постоји одредива вриједност или цијена;
- 6) трансакције за које клијент одбија да достави документацију;
- 7) трансакције код којих документација не одговара начину провођења саме трансакције;
- 8) трансакције код којих извор средстава није јасан или се не може утврдити њихова веза с пословањем клијента;
- 9) трансакције плаћања робе и услуга партнерима клијента који потичу са offshore дестинација, а из документације се јасно види да роба потиче из земаља из окружења;
- 10) трансакције по основу плаћања робе или услуга у земљама за које није уобичајено да производе робу која се плаћа или да врше ту врсту услуге;
- 11) учесталост трансакција по основу авансног плаћања увоза робе или вршења услуга код којих није извјесно да ће роба стварно бити увезена, односно услуга извршена;
- 12) трансакције које су намијењене лицима против којих су на снази међународне рестриктивне мјере;
- 13) уплата новчаних средстава с рачуна клијента, односно пренос новчаних средстава на рачун клијента који је различит од рачуна који је клијент навео при идентификацији, односно преко којег уобичајено послује или је пословао (посебно ако је ријеч о прекограничној трансакцији);
- 14) трансакције намијењене лицима с пребивалиштем или сједиштем у држави која је offshore држава;

- 15) трансакције намијењене непрофитним организацијама које имају сједиште у offshore држави, односно држави која је порески рај или држави која није чланица Европске уније;
- 16) трансакција је заснована на готовини или се финансира анонимним електронским новцем или производима електронског новца који представљају изузетак од обавезе вршења мјера познавања и праћења клијента,
- 17) износ трансакције која је послата не одговара приходима клијента;
- 18) трансакције повезане с трговином нафтом, оружјем, племенитим металима, дуванским производима, културним артефактима и другим предметима од археолошког, историјског, културног и вјерског значаја или од изузетне научне вриједности, те заштићеним врстама.

3.2.2.1.4. На мање ризичну трансакцију може указивати околност:

- 1) трансфер средстава се врши кориштењем средстава с рачуна који гласи на име платиоца код финансијске институције резидента БиХ, односно резидента државе која има исте или строжије стандарде од оних који се примјењују у БиХ, а прималац средстава је резидент БиХ, односно резидент државе која има исте или строжије стандарде од оних који се примјењују у БиХ;
- 2) износ трансакције је низак (ипак, обвезници морају имати у виду да трансакције у малом износу саме по себи не морају представљати околност која указује на нижи ризик од прања новца и финансирања терористичких активности).

3.2.2.1.5. Обвезници могу примијенити мјере поједностављене идентификације и праћења у односу на поједини пословни однос или повремену трансакцију за коју процијене да представља низак ризик за прање новца и финансирање терористичких активности уважавајући резултате Процјене ризика од прања новца и финансирања терористичких активности и ширења оружја за масовно уништење у Босни и Херцеговини.

3.2.2.2. Издаваоци електронског новца

3.2.2.2.1. На оцјену ризика код издаваоца електронског новца могу указати сљедеће околности у вези с производом:

- 1) лимити у вези са издавањем и кориштењем електронског новца;
- 2) начин финансирања (куповине или допуне) електронског новца и
- 3) употребна вриједност и преносивост.

3.2.2.2.2. Сљедећи фактори могу допринијети већем ризика код издаваоца електронског новца у вези с производом:

- 1) производ омогућава плаћања електронским новцем, допуну или откуп тог новца (нпр. подизање готовине) у великим, односно неограниченим износима;
- 2) производ омогућава да се на рачуну електронског новца или на одговарајућем инструменту похране велики или неограничени износи новчаних средстава;

- 3) производ се може финансирати (купити или допунити) анонимно или преко другог производа електронског новца, нарочито ако је тај новац анониман;
- 4) производ омогућава личне преносе с једног на друго лице („person-to-person - P2P“);
- 5) електронски новац у вези с тим производом прихваћен је као средство плаћања код великог броја трговаца или на великом броју продајних мјеста;
- 6) производ је намијењен томе да га као средство плаћања прихвате трговци који продају робу и услуге који су повезани с високим ризиком од финансијског криминала;
- 7) производ може да се користи за прекограничне трансакције или за трансакције у другој држави;
- 8) производ могу користити лица која нису клијенти обвезника и
- 9) производ омогућава откуп електронског новца подизањем готовине.

3.2.2.2.3. Следећи фактори могу допринијети мањем ризику код издаваоца електронског новца у вези с производом:

- 1) омогућена су ниска ограничена плаћања, допуна или откупа електронског новца (укључујући и подизање готовине) у одређеном периоду (иако ови обвезници морају имати у виду да ово ограничење само по себи не мора бити довољно да би представљало околност која може умањити ризик од прања новца и финансирања терористичких активности);
- 2) ограничен је број плаћања, допуна или откупа електронског новца (укључујући и подизање готовине) у одређеном периоду;
- 3) производ омогућава да се на рачуну електронског новца или на одговарајућем инструменту похране само износи мале вриједности, у било ком периоду;
- 4) производ омогућава да средства за куповину или за поновну допуну, уз верификацију, буду пренесена са самосталног или заједничког рачуна који клијент има отворен код финансијске институције резидента, односно резидента Европског економског простора;
- 5) производ не омогућава или строго ограничава подизање готовине;
- 6) производ може да се употреби само унутар једне државе;
- 7) електронски новац у вези с тим производом као средство плаћања прихвата мали број трговаца или продајних мјеста са чијим пословањем је издавалац електронског новца упознат;
- 8) производ се не може употребљавати или је његова употреба ограничена код трговаца који продају робе и услуге које су повезане с високим ризиком од финансијског криминала и
- 9) производ је прихваћен као средство плаћања само за одређене врстеискоризичних услуга или производа.

3.3. Ризик земље/државе (географски ризик)

3.3.1. Општи фактори

- 3.3.1.1. При анализи и процјени ризика повезаног с државама и географским подручјима од прања новца или финансирања терористичких активности, обвезник је дужан размотрити ризике у односу на државу и географско подручје у којој клијент и стварни власник клијента имају сједиште или пребивалиште, главно мјесто пословања, односно релевантне личне и пословне односе.
- 3.3.1.2. Значај фактора географског ризика често зависи од природе и сврхе пословног односа, те обвезник узима у обзир сљедеће:
- 1) ако је имовина која се користи у пословном односу остварена у иностранству, обвезник је дужан да утврди какав је систем против прања новца и финансирања терористичких активности успостављен у тој земљи;
 - 2) ако су средства примљена из државе за коју је познато да у њој дјелују терористичке организације или су послата у такву државу, обвезник је дужан да размотри у којој мјери би то могло изазвати сумњу у вези с прањем новца и финансирањем терористичких активности, на основу сазнања обвезника о сврси и природи пословног односа;
 - 3) ако је клијент финансијска институција друге државе или пружалац услуга повезаних с дигиталном имовином са сједиштем у другој држави, обвезник посебну пажњу треба да обрати на адекватност и ефикасност система те државе против прања новца и финансирања терористичких активности, посебно у вези с тим институцијама, односно пружаоцима услуга;
 - 4) ако је клијент труст или лице страног права, обвезник је дужан да, ако је примјенљиво, узме у обзир у којој мјери је држава у којој је клијент или стварни власник клијента усклађен с међународним пореским стандардима транспарентности.
- 3.3.1.3. Факторе ризика повезане с географским подручјем, који могу упућивати на потенцијално већи ризик, обвезници посебно разматрају када клијенти долазе из земље:
- 1) којој су наметнуте санкције, ембарго и сличне мјере од стране релевантних међународних организација (Уједињене нације, Савјет Европе и др.);
 - 2) за коју вјеродостојни извори (ФАТФ, Савјет Европе, ММФ, Свјетска банка и др), утврде:
 - да нема одговарајуће законе, прописе и друге мјере за спречавање прања новца и финансирања терористичких активности;
 - да финансира или помаже терористичке активности и да у земљи дјелују утврђене терористичке организације;
 - да у земљи постоји значајан ниво корупције и криминала;
 - 3) која није чланица Европске уније или не примјењују релевантне директиве Европске уније;
 - 4) која по подацима међународне организације ФАТФ спада међу некооперативне земље или територије или ако се ради о offshore финансијском центру наведеном на листи коју креирају релевантне институције;
 - 5) која се налази на листи високоризичних земаља коју креира Савјет министара БиХ.
- 3.3.1.4. Фактори ризика повезани с географским подручјем, који могу упућивати на потенцијално мањи ризик, најмање укључују регистрацију, сједиште или боравиште клијента у једној од сљедећих држава:

- 1) државе које имају дјелотворан систем спречавања прања новца и финансирања терористичких активности;
- 2) државе за које су вјеродостојни извори установили да имају низак ниво корупције или других кривичних дјела и
- 3) државе које, на темељу вјеродостојних извора, попут узајамних процјена или објављених извјештаја о даљњим активностима, испуњавају захтјеве за спречавање прања новца и финансирања терористичких активности у складу с препорукама ФАТФ-а и ефикасно их проводе.

3.3.1.5. У вези с информацијама о ризичним земљама, односно некооперативним државама или територијама која не испуњавају кључне међународне стандарде везане за спречавање прања новца или финансирања терористичких активности обвезник ће пратити службене интернетске странице међународних тијела.

3.3.2. Специфични фактори повезани са ризиком земље/државе (географски ризик)

3.3.2.1. Банке и други пружаоци платних услуга

3.3.2.1.1. Банке и други пружаоци платних услуга, у смислу закона којим се уређују платне услуге, поред примјене општег дијела ових смјерница, примјењују и додатне факторе ризика који су повезани с географским подручјем:

- 1) платилац или прималац плаћања је стално настањен или привремено борави, односно има сједиште или трајно обавља дјелатност у држави чији је правни и институционални оквир такав да постоји висок степен ризика од прања новца и финансирања терористичких активности;
- 2) прималац плаћања је стално настањен или привремено борави, односно има сједиште или трајно обавља дјелатност у држави у којој је слабо развијен регулисани банкарски сектор, гдје се за плаћања могу користити услуге преноса новчаних средстава које пружају нерегулисани субјекти;
- 3) производ се финансира из државе која је повезана с високим ризиком од прања новца и финансирања терористичких активности;
- 4) клијент или лице у чију корист клијент иницира извршење трансакције с дигиталном имовином има пребивалиште или боравиште, односно сједиште или обавља пословну активност у држави чији је правни и институционални оквир такав да постоји висок степен ризика од прања новца и финансирања терористичких активности;
- 5) клијент је пружалац услуга повезаних с виртуелним валутама или другом дигиталном имовином из државе чијим прописима није уређено пословање с дигиталном имовином и лиценцирање или регистрација пружалаца услуга повезаних с дигиталном имовином, нити је успостављен надзор над пружаоцима услуга повезаних с дигиталном имовином, или државе чији је правни и институционални оквир такав да постоји висок степен ризика од прања новца и финансирања терористичких активности, или такав пружалац услуга повезаних с виртуелним валутама или другом дигиталном имовином учествује у извршењу трансакције с виртуелним валутама и
- 6) у извршењу трансакције с виртуелним валутама учествује пружалац услуга повезаних с виртуелним валутама или

другом дигиталном имовином из друге државе који својим клијентима пружа услуге повезане с виртуелним валутама које посредно или непосредно омогућавају прикривање идентитета клијента, односно који врши трансакције с таквим виртуелним валутама.

- 3.3.2.1.2. Обвезник је дужан да посебно обрати пажњу на оне правне системе који су познати по обезбјеђивању средстава или пружању подршке терористичким активностима или за које је познато да су у њима оперативне терористичке групе, као и на правне системе гдје су на снази финансијске санкције, ембарго или друге казнене мјере које су изречене као посљедица повезаности с тероризмом, финансирањем терористичких активности или ширењем оружја за масовно уништење.

3.3.2.2. Микрокредитне организације и даваоци лизинга

- 3.3.2.2.1. Приликом успостављања пословног односа са клијентом из иностранства, обвезник је дужан узети у обзир да природа и сврха пословног односа често могу бити одлучујући фактор релативне важности појединачне државе и географских фактора ризика, нарочито:

- 1) када средства која се употребљавају у пословном односу долазе изван Босне и Херцеговине,
- 2) када је клијент кредитна или финансијска институција, обвезник је дужан узети у обзир примјереност система спречавања прања новца и финансирања терористичких активности државе и ефикасност надзора спречавања прања новца и финансирања терористичких активности у тој држави,
- 3) када су средства примљена из држава или послата у државе за које се зна да у њима дјелују терористичке организације, ови обвезници су дужни размотрити у коликој мјери то може изазвати сумњу, а на основу сазнања обвезника о сврси и природи пословног односа,
- 4) када је клијент правна особа, ови обвезници су дужни узети у обзир мјеру у којој држава с којом су клијент и по потреби стварни власник клијента повезани, ефикасно испуњава међународне стандарде пореске транспарентности.

3.4. Ризик канала дистрибуције

3.4.1. Општи фактори

- 3.4.1.1. Приликом анализе канала дистрибуције треба процијенити на који начин канали дистрибуције којима се обвезник користи како би својим клијентима пружио одређени производ/услугу утичу на ризик од прања новца и финансирања терористичких активности.

3.4.2. Специфични фактори повезани са ризиком дистрибуције

3.4.2.1. Пружаоци платних услуга и издаваоци електронског новца

- 3.4.2.1.1. Сљедећи фактори могу допринијети већем ризику код пружаоца платних услуга и издаваоца електронског новца у вези с дистрибуцијом електронског новца:

- 1) не постоје ограничења инструмента финансирања,
- 2) канал доставе омогућује одређени степен анонимности,
- 3) услуга новчаних трансфера пружа се путем заступника који имају необичан промет у односу на друге заступнике на сличним локацијама, нпр: неуобичајено велике или мале

трансакције, неуобичајено велике готовинске трансакције, проводе знатан број трансакција с платиоцима или примаоцима плаћања из држава које су повезане с вишим ризиком од прања новца и финансирања терористичких активности,

- 4) нису из финансијског сектора и имају другу основну дјелатност;
- 5) издавање и дистрибуција електронског новца преко интернета (online) или на други начин без физичког присуства клијента, без одговарајућег обезбјеђења идентификације, попут електронских потписа, електронских идентификационих докумената, као и других мјера које имају за циљ да спрече злоупотребу или прикривање правог идентитета;
- 6) дистрибуција електронског новца преко трећих лица која нису обвезници у смислу Закона о спречавању прања новца и финансирања терористичких активности, када се издавалац електронског новца ослања на то да ће неке од мјера које је тај обвезник дужан да спроведе ради спречавања прања новца и финансирања терористичких активности спровести дистрибутер, а није поуздано утврдио да дистрибутер има одговарајуће системе и контроле успостављене ради адекватног предузимања тих мјера;
- 7) раздвајање услуга под којим се подразумијева пружање услуга у вези са електронским новцем од стране неколико оперативних независних пружалаца тих услуга без одговарајућег надзора и координације.

3.4.2.1.2. Обвезник при закључивању уговора о дистрибуцији електронског новца преко трећих лица треба да разумије природу и сврху дјелатности коју обавља треће лице, како би се увјерио да су роба и услуге које то лице продаје, односно пружа усклађени с прописима. Обвезник процјењује и ризике од прања новца и финансирања терористичких активности који су у вези с дјелатношћу коју то треће лице обавља. У случају да је ријеч о трећем лицу које послује преко интернета, обвезник треба да разумије и структуру клијената које такво лице има или ће имати, као и да утврди очекивани обим и вриједност трансакција које ће се вршити преко тог трећег лица ради препознавања сумњивих или неуобичајених трансакција.

4. Завршне одредбе

Ове Смјернице ступају на снагу даном доношења и објављују се на службеној интернет страници Агенције за банкарство Републике Српске.

Број: Д-4/24

Датум: 20.03.2024. год.

Директор

Срђан Шупут